ÎNTOARCERE ÎN SECOLUL 21

IOANA PÂRVULESCU, născută la Brașov, este redactor la *România literară*, unde ține, în pagina 5, rubrica săptămânală *Despre literatură, cu bucurie*. Este conferențiar la Facultatea de Litere din București și inițiatoarea colecției „Cartea de pe noptieră" a Editurii Humanitas.

Călătoria în timp și-a început-o odată cu volumul *Întoarcere în Bucureștiul interbelic* și a prelungit-o cu eseul *În intimitatea secolului 19*, roman-document despre viața cotidiană a unor oameni care își puneau speranțele în viitor și făceau toate sacrificiile de dragul lui. Acum, autoarea revine acasă, în timpul nostru, și are ocazia să constate „la fața locului" cum arată acel viitor.

Cele mai multe cărți ale Ioanei Pârvulescu au apărut la Editura Humanitas.

SCRIERI: *Lenevind într-un ochi* (1990), *Alfabetul doamnelor* (1999), *Prejudecăți literare* (1999), *Întoarcere în Bucureștiul interbelic* (2003, ediția a II-a 2007), *În intimitatea secolului 19* (2005), *În Țara Miticilor* (2007, ediția a II-a, adăugită, 2008). În volumul cu 5 autori *Povești de dragoste la prima vedere* (2008) a scris capitolul *Un pariu la Paris*.

TRADUCERI: Angelus Silesius, *Călătorul heruvimic / Cherubinischer Wandersmann* (1999, ediție bilingvă, ediția a II-a, 2007), Maurice Nadeau, *Să fie binecuvântați* (2002), Laurent Seksik, *Consultația* (2007), Rainer Maria Rilke, *Îngerul păzitor* (2007).

ANTOLOGII: *De ce te iubesc. Paradoxurile iubirii în poezia lumii* (2006).

IOANA PÂRVULESCU

Întoarcere în secolul 21

HUMANITAS
BUCUREȘTI

CUVÂNT ÎNAINTE

Aprilie 2009

— Bună seara, biletul dumneavoastră, vă rog!

În timp ce scotocesc prin poșetă, conductorul înclină tare capul și se uită insistent la ceva. Mă iau pe urmele privirii lui și ajung la măsuța de lângă geam unde se află printul pe care scrie mare, cu litere bolduite, *Întoarcere în secolul 21*. Sunt singură în compartiment și mă pregătesc să-mi corectez volumul.

— *Întoarcere în secolul 21*, spune conductorul, aveți un roman tras la xerox…

— Nu, spun puțin surprinsă, e viitoarea mea carte.

— Și precedenta care e? se interesează omul.

— Păi, zic, sunt două, *Întoarcere în Bucureștiul interbelic* și *În intimitatea secolului 19*. Acum mă întorc… la loc… S-o cumpărați!

Conductorul promite, salută politicos și pleacă, eu mă apuc de citit. Abia la Ploiești, tocmai când închisesem manuscrisul, mai urcă două persoane. Apare și conductorul:

— Cine-a mai urcat? Pe doamna o țin minte. V-ați terminat cartea? V-ați întors în secolu' 21?

— Nu de tot, răspund, sintetic, la ambele întrebări.

*

Cartea aceasta a crescut odată cu secolul 21. Săptămână de săptămână, din 2001 până în 2009, mi-am consemnat într-o cronică literară, când pesimistă, când optimistă, nedumeririle, indignările, speranțele, meditațiile pe tema lumii în care trăim. Paginile s-au transformat, fără voia mea, într-un jurnal, într-un document al vieții cotidiene din România acestui început de secol. Dacă e vorba, aș fi preferat să țin jurnalul altui timp – să zicem din perioada 1901 și 1909 – dar nu-i pe-alese: trăiesc ce mi se îngăduie. Adevărul e că jumătate din mine s-a simțit întotdeauna puțin străină de lumea

secolului 21, iar cărțile pe care le-am citit și cele pe care le-am scris poartă o bună parte din răspundere. Asta poate fi și un avantaj. După excursiile în orașul străin și occidental care e Bucureștiul interbelic sau în cel care începe să se civilizeze la sfârșitul secolului 19, am ochii destul de exersați ca să pot prinde noutatea lumii de azi.

Recitind sutele de cronici publicate inițial în *România literară*, ca să fac un grupaj de „articole alese" care, vorba conductorului, să devină un fel de roman, am observat că în cele mai multe apăreau formule ca „de curând", „zilele acestea", „recent". S-au strâns, așadar, aici, un soi de fotografii ale timpului nostru și câteva meditații pe tema lor. S-au strâns clipe. Lucruri care acum mi se par banale până la ștergere, cum ar fi scosul banilor „din zid", sunt, în pseudojurnalul meu, marcate ca stranii. Lucruri care, la vremea când le-am scris, păreau dezastruoase s-au schimbat în bine: de pildă studenții de la Litere, care sunt personaje negative într-un sarcastic „ghid practic" de acum câțiva ani, ar fi meritat, anul acesta, o contraimagine pozitivă. Dar ei o știu cel mai bine: răul e cel care are vizibilitate, în scris, nu binele.

Citindu-mi manuscrisul, m-am văzut în oglindă: cu ticurile mele, cu obsesiile mele și gândurile care nu-mi dau pace, cu blocul de pe o stradă cu nume poetic, cu magazinul alimentar din apropiere, cu Cișmigiul și Conservatorul din fața ferestrelor, cu drumurile pe Calea Victoriei spre redacția *României literare*, cu Brașovul meu natal, cu Facultatea și cu librăriile, cu cele câteva călătorii în țări străine și, mai ales, cu oamenii care-mi oferă temele și variațiunile fiecărei zile.

Mi-am aranjat „momentele" în altă ordine decât cea cronologică. Prima parte cuprinde viața mea pur și simplu. Dar mă tem că mulți cititori își vor regăsi necazurile cotidiene în pățaniile mele. A doua parte cuprinde viața mea în raport cu viața cărților. Împotriva ideii comune că a te ocupa de cărți înseamnă să respiri aer rarefiat, am constatat că viața cărților „care ne seamănă" dă adâncime și intensitate dublă vieții obișnuite. Poate de aceea acest miez al *Întoarcerii în secolul 21* mi se pare cel mai viu și cel mai aventuros. Ultima parte cuprinde fațete ale „vieții cetății", cu instituțiile ei, cu morala locuitorilor ei, precum și cu felul în care apărem în ochii celorlalți. Deși, cum spuneam, e viața mea aici, nu cred că există nici o pagină care să-mi aparțină numai mie. Suntem cu toții în ea. Cumva, cartea aceasta seamănă cu secolul în care s-a născut: e plină de neliniște, deși n-a uitat încă de tot să râdă.

IOANA PÂRVULESCU

PARTEA I

Întoarcere în secolul 21

LA BLOC

Partea orientală a Bucureștiului, cândva bogat etalată pe străzi comerciale, pline de ghiocei și mărțișoare la început de primăvară, de covoare și de pepeni „di Brăila“ în luna lui gustar, de bragă, alviță și covrigi cam tot anul, de strigătele pitorești ale iaurgiului, ale geamgiului și ale florăreselor – poeme într-un vers ale căror sonorități erau astfel gândite încât să te ajungă din urmă pretutindeni, de parcă ar fi fost amplificate și multiplicate prin cine știe ce scamatorie vocală – acest orient ambulant, vesel, la vedere, a renăscut astăzi, în Bucureștiul blocurilor cenușii. Se arată însă numai în forme pervertite, mohorâte, ascunse și lipsite de farmec. În fiecare zi sună cineva la ușă, ca să-ți vândă sau, mai precis, ca să te convingă, să te *oblige* să cumperi ceva de care nu ai nici o nevoie. Misiți fără haz recită ca elevii din clasele primare niște texte seci, reci, lipsite de vino-ncoa' și bântuie de la o ușă la alta, plictisiți de propriul zâmbet.

Lucrez destul de mult acasă, așa că prind viața blocului în întregul ei. Să recunosc de la început că n-am fost pregătită pentru meseria asta specială care e trăitul la bloc. Am crescut într-o casă, fie ea și foarte veche, cu pod și pivniță, povești de familie și, vai, igrasie. Cărțile care m-au format aveau în paginile lor toate tipurile de locuințe imaginabile, cu excepția blocurilor: case vechi sau noi, mahalale de mahala sau albe vile exotice cu *patio*, cabane, corturi, wigwamuri, colibe de negri, intime locuințe Biedermeier, cabine de vapor, castele franțuzești cu grădini simetric aranjate și castele englezești

bântuite de stafii, cu grădini sălbatice și largi peisaje aflate la răscruce de vânturi, ba chiar și vreun apartament „bine aerisit, compus din trei încăperi principale, având terasă cu geamlâc și sonerie", în care e „o masă fără picioare, la mijloc". Eram așadar gata să înfrunt oricând atacuri ale bandiților, întâlnirea cu o fantomă, să suport bârfa femeilor dintr-un mic oraș de provincie sau furtunile de pe ocean, persecuțiile unui stăpân nemilos sau avansurile unui curtean frivol din suita regelui Franței, uneltirile cardinalilor sau viața pe o insulă pustie, după un naufragiu, eram gata să rezolv o crimă numai printr-un lung lanț de deducții, să fug de-acasă cu o plută pe Mississippi sau să străbat pe cal Munții Stâncoși. Eram pregătită, la nevoie, chiar să înot în propriile mele lacrimi și să ies cu bine la mal.

Viața însă m-a scutit până acum de toate acestea și m-a pus în fața întâlnirii cu singurul lucru pentru care cărțile nu mă pregătiseră: banalul cotidian al vieții de bloc. Ușa mea nu are vizor, geamlâc sau sonerie. E o ușă care se deschide, teoretic, numai pentru prieteni, dar practic și mult mai des pentru diverse operațiuni financiar-statistic-comerciale. Bătăile în ușă, mai discrete sau mai agresive, după temperament, se fac auzite zilnic, de pe la 8 dimineața și până pe la 10 seara. În genere înainte de ora 9, vin taxele. Mă trezesc din vis niște ciocănituri viguroase, ca ale destinului însuși. „Lumina!" aud o voce și deschid, buimăcită de somn. „Ionescu Anton?" mă întreabă, imperturbabilă, de fiecare dată, doamna cu chitanțele, provocându-mi o criză de identitate. E numele ex-ex-proprietarului, aflat de mult într-o lume mai bună. La început răspundeam analitic, acum răspund sintetic: *Da*. (Recunosc, vina e a mea.) Urmează o cifră la care trebuie să pun patru zerouri ca s-o înțeleg, ceea ce nu e un lucru simplu, înainte de cafea. Altă zi, alte bătăi în ușă, abia audibile: „Gazele!". Altă dată „Poșta!" cu un plic *door to door*. Altă dată administratoarea, pentru că am uitat să-i pun în cutia poștală bilețelul cu cota de apă, care trebuie citită la sfârșitul fiecărei luni de pe apometru. Foarte des, seara târziu, când

„n-aș vrea ca nime-n ușa mea să bată“ și-mi pierd timpul, eminescian, „cu dulci nimicuri“, apar colocatari de la diverse etaje, care imploră arghezian: „Deschide, vecină!“ Dar nu aduc nici mană, nici otravă, ci vin cu tot felul de tabele pentru aprobări, care trebuie semnate în câte patru exemplare, cu seria și numărul de buletin cu tot. Sâmbăta la prânz, la întrebarea „Cine e?“ răspund glasuri prietenoase: „Eu, Florin.“ „Eu, Costi.“ „Eu, Nicu.“ Nu cunosc, răspund și eu de dincoace de ușă, iar atunci vine explicația: „Sunt băiatul de la cazane.“ Am înțeles cu timpul că e un eufemism pentru „gunoier“. Se întâmplă cu mare exactitate, în fiecare sâmbătă, un eveniment trist sau vesel, în solidara comunitate a gunoierilor, înmormântare, nuntă, botez și e nevoie de un mic ajutor. Periodic, apar niște individe cu sticle pline cu un lichid urât mirositor, de la dezinsecție. Când le răspund că n-am gândaci și țin la asta, îmi întorc spatele ofensate. Până aici fac față cu bine, am deja un oarecare antrenament.

Surprizele pline de capcane nu lipsesc însă de la ușa blocului și vin perechi-perechi. Într-o zi au venit doi elevi, cred, atât de slabi și de palizi, că păreau să se prăbușească la ușă: vindeau cuțite! Am cumpărat la un preț pipărat, din compasiune, un cuțit cu zimți, al cărui mâner s-a rupt când am încercat să tai cu el o bucată de cașcaval. Odată au bătut la ușă două studente de la nu știu ce secție a nu știu cărei facultăți și au început să pună tot felul de întrebări bizare și indiscrete la care pretindeau răspuns cu un ton de comandant de oști. Când nu l-au primit, oricum, nu pe cel scontat, au plecat de tot, n-au mai încercat la alte uși. Altă dată am cumpărat așternuturi de la niște doamne care le vindeau destul de convenabil. La primul spălat au devenit inutilizabile: s-au crâmpoțit, părți întregi au părut să se dizolve în apă. Nu mai văzusem așa ceva. Am încercat să folosesc resturile pe post de cârpe de praf, dar nici pentru asta nu erau bune, nu aspirau praful și zgâriau mobila. La o lună după incident m-a oprit pe stradă, pe lângă hotelul București, o altă pereche de vânzătoare, cu exact același fel de așternuturi. M-am

bucurat: am început să le povestesc experiența mea recentă, cu acest tip de marfă pe care îl vindeau, dar, deși am fost cât se poate de politicoasă, au luat-o din loc cu o nejustificată grabă.

N-am avut mai mult noroc când m-am lăsat convinsă de bilețelele-reclamă din cutia poștală. Într-o zi, când mă durea o măsea, am găsit reclama unui cabinet dentar dotat cu aparatură „ultramodernă" etc., etc. Cabinetul era foarte aproape, așa că, mânată de durere, m-am dus. Într-adevăr, strălucea de curățenie, scaunul era de o comoditate incredibilă, se ridica și cobora la o simplă apăsare de buton. Dar tinerei dentiste astfel utilate îi tremura mâna atât de tare, încât nu-mi venea să deschid gura, iar durerea de măsea mi-a dispărut… ca-n Caragiale. Înainte de a continua, mi-a spus prețul unei plombe și, drăguță, mi-a precizat că pot reveni, dacă doresc. N-am dorit. Aș fi fost doar curioasă ce s-a ales de cariera ei. Altă dată – locuiam în altă parte și era, atunci, prima mea experiență de viață la bloc – aflată, tot așa, la ananghie, am apelat la „o firmă" de instalatori din Drumul Taberei, care lăsase fluturași convingători în cutiile noastre poștale. Eram sătulă să-l chem pe nea' Vasile din blocul nostru, pe care-l foloseau toți, dar care cerea niște prețuri de 5 stele. (E drept, accepta rate!) Am sunat deci la firma din Drumul Taberei, compusă, cred, din doi inși, au venit amândoi și mi-au oferit un spectacol splendid de tip „Stan și Bran-instalatori". Se chinuiau și se străduiau îngrozitor, le curgeau sudorile pe față de-ți era mai mare mila, se înlocuiau unul pe altul cu o lipsă de inspirație uluitoare, punându-mi în pericol toate instalațiile de la baie. La televizor erau seratele muzicale ale lui Sava, care durau trei-patru ore și tot atât a durat efortul fără rost al instalatorilor. Au lăsat în urmă un adevărat dezastru, așa că iar l-am chemat pe nea' Vasile, care a zâmbit subțire, mi-a reparat stricăciunea într-un sfert de oră și mi-a prezentat nota de plată 5 stele.

Între timp mi-am terminat ucenicia la bloc, l-am recitit pe Cărtărescu și mă simt mult mai pregătită pentru un asemenea soi de viață. Vesel ca un desen animat.

LA CRATIȚĂ!

Lunea trecută, pe când scriam prezentarea la volumul *Femeia de la miezul nopții* de Radu Albala, și fiind o oră la care stomacul meu dă semne de neliniște, a trebuit să mă întrerup din scris și să caut o soluție eficientă de rezolvare a conflictului de interese dintre mâna care scrie și foamea care roade. Am crezut că găsesc calea ideală punând la fiert, în bucătărie, câțiva cartofi: nu trebuie să le ții de urât, potrivești focul, pui capacul lăsând deschisă o mică fantă, apoi poți sta la calculator și, când vine momentul, stingi aragazul și-ți potolești neliniștea existențială concentrată în stomac. Nu pusesem însă la socoteală pasiunea cu care revedeam proza lui Albala, misterele lui care se desprind unul din altul pentru a închide cercul abia la urmă, precum și savuroasele lui amintiri de tinerețe bine încuibate în povestire. De la el învățasem, când l-am citit prima dată, ce înseamnă o ediție depareiată și ce e cu seria de *Propyläen Kunstgeschichte*, de la el aveam adunat un mic dicționar de cuvinte rare, de la el aflasem ce e un *sommelier*, pronunțat acolo de un rus, *samelie*, de la el, legende despre profesorii de la Drept de altădată. Felul în care câte un obiect, de pildă o carte cu o pagină lipsă, secretă pânza de păianjen a povestirii pe care stau ca niște gâze personajele mi s-a părut din nou fără cusur.

M-a amuzat – căci îl uitasem cu desăvârșire – să descopăr îndemnul care se afișase la un moment dat în Parlamentul anilor '30 ai secolului trecut și care astăzi ar avea o mult mai mare acoperire: „Domnii Miniștri sunt rugați să nu plece înainte de a veni!“ Am fost, din nou, cucerită de libertatea

lumii lui, la care bunul plac și bunul gust se concurează (crima cea mai mare, în cartea aceasta nu fără crime, este *le mauvais goût*), de lipsa de prejudecăți a naratorului-martor care ignoră superb orice imperativ istoric, de înțelegerea lui profundă a meandrelor vieții.

Tot recitind de plăcere și rescriind de nevoie, mi-au ieșit cu totul din minte cartofii puși la fiert. Când am terminat de scris, foamea s-a reactualizat brusc, cu putere, și am intrat în bucătărie. M-au izbit, simultan, două senzații: una de frig, pentru că lăsasem geamul larg deschis, iar afară era ger, a doua olfactivă: nu mirosea a cartofi fierți, ci a cartofi copți. O frumusețe de oală roșie cu mâner lung, singura gradată pe care o aveam „în dotare", atât de utilă în cazul indicațiilor culinare de tip „puneți 750 de ml de apă…", devenise de nerecunoscut și sfârâia jalnic. Avea interiorul bacovian: „Carbonizate flori, noian de negru… / Sicrie negre, arse, de metal… Negru profund, noian de negru." Cartofii scăpaseră totuși doar cu coaja arsă și erau comestibili. Mica oală roșie fusese un cadou de la doamna secretară a *României literare*, cu un prilej analog, când distrusesem, tot așa, singura oală gradată din echipamentul meu de gen, albă aceea, și se vede că mă plânsesem la redacție de forța malefică a literaturii asupra bucătăriei. Interbelicul lansase ideea opusă: forța negativă a cratiței asupra literaturii. Mă convinsesem încă o dată că totul e o chestiune de perspectivă.

Mâncând cu melancolie și cam în silă dintr-un cartof copt într-un mod atât de neconvențional, am meditat la dezastrele pe care le-am creat în bucătărie de-a lungul timpului. Am renunțat de mult să le contabilizez, dar fiecare rubrică pe care am ținut-o în paginile revistei noastre mi-a cerut, așa cum cere mitul, un sacrificiu: câte o cratiță neajutorată, o tigaie drăgălașă, o oală inocentă au devenit victimele scrisului meu. Prin '95-'96, pe vremea când țineam cronică literară săptămânală, am renunțat definitiv să prepar gemuri sau dulcețuri, după ce, în două-trei rânduri, am făcut diverse fructe puse la foc mic una cu recipientul, și am speriat vecinii

cu fumul înecăcios de zahăr ars care ieșea prin fanta ușii. Îmi amintesc de articolul cu care mi-am început rubrica *Alfabetul doamnelor*, scris prin luna iunie, și care m-a privat de o minunată cratiță de teflon, pentru a cărei cumpărare făcusem o cheltuială nebunească, cum numai pentru cizme mai face o femeie, un teflon de calitate pe care nu mi l-am mai permis apoi niciodată. Iar când am scris, înainte de Crăciunul ultimului an din secolul 20, despre tinerii care, la apariția numărului 1 din 2001, aveau să fie „din secolul trecut", asta în toiul pregătirilor pentru masa festivă, familia mea a trebuit să renunțe la un fel socotit, prin tradiție, obligatoriu.

Am încercat și varianta cu ceasul-cronometru. Îl pui să sune după un număr de minute, când ar trebui să fie mâncarea gata. Dar, spre deosebire de Elveția, unde ceasul funcționa perfect, pentru că în indicațiile atașate fiecărui produs semipreparat era precizat un număr de minute pentru cuptorul cu microunde, la felurile autohtone din cărțile noastre de bucate nu am decât indicații aproximative. La fața locului, nu corespund. Așa că pun cronometrul pe 15 minute, sună, mă duc în bucătărie în toiul unei fraze la care va trebui, apoi, să renunț, constat că mâncarea nu e fiartă-coaptă-prăjită, pun iar ceasul, de data asta la 10 minute, reiau scrisul, sună iar, iar nu e gata, dar nu-i mai trebuie mult și atunci nu mă mai ostenesc să potrivesc, a treia oară, cronometrul, bazându-mă pe memorie. Care mă trădează. Și se-ntâmplă, traumatizant de sistematic, dezastrul.

Mi-a rămas o singură soluție, disperată. Să-mi așez pe birou, cu litere de-o șchioapă, vechiul îndemn, scris, cu alte accente, și de Eugen Ionescu, *Înapoi la cratiță!* În ocurență ar trebui luat *ad litteram*, pentru că, atunci când stau la computer, am bucătăria și cratița de pe foc exact *înapoia* mea.

CUPRINS

Cuvânt înainte 5

Partea I
ÎNTOARCERE ÎN SECOLUL 21

La bloc 9
La cratiță! 13
Preșul 16
Porno 20
Poșta! 24
În octombrie, pe Calea Victoriei 28
Minunata lume nouă, colț cu Știrbei Vodă 32
Exterminarea intelectualului prin sâcâială 36
Pierduți în trafic 39
Glasul gândurilor 43
Computerul din om 47
James 51
București–Brașov și retur 54
Ferestrele lui Cioran 59
O anume solidaritate 63
Țări în original 67
Liberul-arbitru 72
Din toc în toc 76
Contra cronometru 79
Bieții oameni! 83
Gris souris 87
Oglinda diabolică 91

Politețea 95
Teren de joacă 99
Metamorfoza 102
Colecție de lucruri frumoase 104
Studenții de la Conservator 109

Partea a II-a
CĂRȚILE CARE NE SEAMĂNĂ

Opera sau viața 115
Nu ești niciodată destul de prudent cu ziariștii 117
Învățați argoul! 122
Avraam și Nobel 126
Cum se scrie un bestseller 130
Cărțile au trup 134
Copilăria noastră americano-franceză... 138
Cartea din ecran 143
Cărțile care ne seamănă 148
Lista lui Leporello 152
Circuitul cărții în natură 157
Cum să scrii un roman prost care să se vândă bine .. 161
Aripioare de debut 165
Cărți 50% 169
Ficțiuni editoriale 173
Librării mari și mici 177
Disperări sportive 180
Patimile și măreția criticii literare 184
Oglinzile de piatră 189
Portret de critic 192
„La scrisul ieftin“ 196
Un ciudat sentiment de solidaritate 200
Umbra verde 204
Simplu elogiu al cărții 209
Multe flori sunt... 212
Imaginea-șoc și horoscopul personal 216
Obolul scrisului 220
Mici aranjamente cu posteritatea 224
Aceste ființe ciudate... 228

Partea a III-a
ÎN ȚARA DRAGONILOR

Europa și România într-un film de aventuri 235
Nonconformiștii 239
Minciuna de la obraz 243
Bijuterii discrete 247
Problema spinoasă a învățământului 251
Profii' 256
„Și bacaloriatul ăsta" 260
Ghid practic pentru studenții care ajung
din greșeală la Litere 263
Vrăjitoarele și Stalin 267
Gara rușinii, Sinaia 272
Avatarurile unei străzi 278
Puterea aparatului de fotografiat 282
Te iubesc 287
Inimi săgetate 291
Experiențele cu vorbe 293
Parol! 297
Fan, fanatic 300
Dacă... 304
Topografia nemuririi 308
Țara dragonilor 311